

الزامات حقوقی تشریح اطلاعات اعتباری

سید محمد رضا حسینی

دانشجوی دکتری دانشگاه امام صادق (ع)

مقدمه

- عدم تقارن اطلاعات دو نوع مختلف دارد: پیش از انعقاد قرارداد (اطلاعات مخفی) و پس از انعقاد قرارداد (عمل مخفی)
- وقتی که بین اعتبار دهنده و اعتبار گیرنده عدم تقارن اطلاعات وجود داشته باشد و اعتبار دهنده قبل از اعطای اعتبار نتواند شایستگی اعتباری اعتبار گیرنده را تشخیص دهد نمی‌تواند اعتبارات خود را به نحو مناسب تخصیص دهد و با غربال مشتریان منابع را به بهترین آنها اعطا نماید. این پدیده در ادبیات اقتصادی مشهور به «انتخاب معکوس» است.
- نوع دوم عدم تقارن اطلاعات مربوط به بی اطلاعی اعتبار دهنده از اعمال اعتبار گیرنده پس از انعقاد قرارداد اعتباری است. این پیامد عدم تقارن اطلاعات «خطر اخلاقی» نام گرفته چرا که ناشی از عدم پایبندی وام گیرنده به تعهدات قراردادی است.

● «تشریک اطلاعات اعتباری» و «سنجش اعتبار» متقاضیان اعتبار دو نهادی است که برای تخفیف عدم

تقارن اطلاعات پیش از قرارداد و کاهش دامنه انتخاب معکوس طراحی شده است

● در مقابل تقویت «حقوق اعتباردهنده» پاسخی نهادی به مسأله «خطر اخلاقی» است. اگر حقوق اعتبار دهنده

ضعیف باشد و یا ضمانت اجرا نداشته باشد، اعتبار گیرنده به رفتارهای پر مخاطره خود ادامه می‌دهد بدون آنکه

نگران توقیف وثایق خود باشد.

- **سوال اول:** چگونگی به اشتراک گذاشتن اطلاعات خصوصی و حمایت از حریم خصوصی افراد است. برای کارکرد مؤثر و کارآمد گزارش دهی اعتباری به ناچار افراد باید اطمینان حاصل کنند که اطلاعات آنها مورد سوء استفاده قرار نخواهد گرفت و آنها می‌توانند در صورت اعتراض از مسیری قانونی و کم‌اقدام برای اصلاح اطلاعات کنند.
- **سوال دوم:** نسبت اطلاعات مثبت و منفی است. آیا یک نظام تشریک اطلاعات اعتباری فقط باید اطلاعات منفی را بدهد یا باید اطلاعات وام‌افراد را پوشش دهد یا باید از این هم فراتر رود اطلاعات اعتباری مثبت و منفی را به طور کامل پوشش دهد؟
- **سوال سوم:** چگونگی کسب اطلاعات و تأیید سازگاری آنها است.
- **سوال چهارم:** مربوط به مدت زمان نگهداری اطلاعات است. حافظه سیستم چقدر باید باشد تا هم اثر ضد‌انگیزی نداشته باشد و هم اطلاعات مفید را از بین نبرد.
- **سوال پنجم:** اطلاعات اشتباه است. اگر کسی متوجه شد اطلاعی به اشتباه وارد سیستم شده چگونه می‌تواند آن را اصلاح کند. آیا بستر فنی، قانونی و حقوقی این اصلاح فراهم است.

● قانون‌گذاری در امر تشریک اطلاعات اعتباری در **دو سطح** انجام می‌پذیرد

● **سطح نخست** که عمدتاً در قوانین مادر متبلور می‌شود، مربوط به حمایت از حریم خصوصی افراد در تشریک اطلاعات اعتباری است. قواعد حاکم بر این بخش معمولاً در قوانین اساسی کشورها، قوانین مجازات و یا قوانین خاص با موضوع حمایت از حریم خصوصی تدوین شده است.

● **سطح دیگر**، قوانینی است که بطور خاص عملکرد شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری و الزاماتی که این شرکت‌ها باید رعایت کنند را مورد توجه قرار می‌دهد. در این حوزه نیز کشورهای مختلف رویکردهای مختلفی را اتخاذ کرده‌اند

- در قانون اساسی بسیاری از کشورها حمایت از حریم خصوصی افراد مورد توجه قرار گرفته است.
- در برخی دیگر، قوانین خاصی در حمایت از حریم خصوصی وضع شده است.
- در مورد موضوع تشریک اطلاعات اعتباری، اهمیتی که حمایت از اطلاعات افراد داشته، برخی کشورها و یا سازمان‌ها را ملزم کرده قانونی خاص در حفظ داده‌های افراد وضع کنند.

اصول راهنما که توسط شورای OECD به شکل توصیه ارایه شد، از ۲۳ دسامبر ۱۹۸۰ قابل اجرا بوده است.

در تدوین این اصول راهنما دو دسته از ارزش‌ها مطرح نظر بوده است.

اول اینکه امکان دسترسی به اطلاعات مالی اشخاص که با منافع عمومی در ارتباط است تسهیل گردد و بدین طریق مشکل عدم تقارن اطلاعات میان اعتباردهندگان و اعتبارگیرندگان کاهش یابد و بازار اعتبارات تعمیق گردد.

دوم اینکه اطلاعات شخصی مورد سوء استفاده قرار نگیرد و به طور مشخص با جمع‌آوری اطلاعات نژادی، قومی، مذهبی و نظایر آن زمینه تحت فشار قرار گرفتن اشخاص حقیقی و حقوقی فراهم نگردد.

اصول راهنمای این سازمان از ۵ بخش کلی شده است:

بخش اول شامل تعاریف و مشخصات اصول راهنما بوده و حداقل استانداردهای در نظر گرفته شده برای تهیه این اصول را معرفی می‌کند.

بخش دوم شامل هشت اصل اساسی است که به حفاظت از حریم خصوصی و آزادی‌های شخصی در قلمروی ملی مربوط هستند.

بخش سوم به کاربرد اصول در عرصه بین‌الملل یعنی روابط بین کشورهای عضو اختصاص دارد.

بخش چهارم به طور کلی به ابزارهای مورد استفاده جهت اجرای اصول اساسی در بخش‌های گذشته پرداخته و مشخص می‌کند که این اصول باید به روشی غیرتبعیض‌آمیز اجرا شود.

بخش پنجم به موضوع همکاری‌های متقابل بین کشورهای عضو اشاره دارد که عمدتاً ناظر بر مبادله اطلاعات و احتراز از تفاوت دستورالعمل‌های حفاظت از داده‌های شخصی در سطح ملی است.

اصل محدودیت جمع آوری داده‌ها

جلوگیری از جمع‌آوری خودسرانه و بی ضابطه داده‌های شخصی و وجود محمل قانونی برای این منظور و همچنین اطلاع رسانی به شخصی که حامل اطلاعات است و کسب رضایت از او، از جمله این محدودیت‌ها است.

اصل کیفیت داده‌ها

داده‌ها از نظر کیفی باید چند ویژگی داشته باشند. اول اینکه هدف از جمع آوری داده‌ها تصریح شود و دقیقاً داده‌هایی جمع آوری شود که هدف مورد نظر را تأمین نماید. دوم اینکه داده‌ها مشکوک و محل تردید نباشد و ثبت کننده داده‌ها از صحت آنها مطمئن باشد. سوم اینکه داده‌ها به طور مرتب روزآمد شود، نه اینکه داده‌های مربوط به گذشته در اختیار قرار گیرد و جدیدترین داده‌ها دور از دسترس باشد و نتواند مبنای تصمیم قرار گیرد.

اصل تصریح هدف

اصل تصریح هدف ارتباط تنگاتنگی با دو اصل مرتبط یعنی اصل کیفیت داده‌ها و اصل محدودیت کاربرد دارد. اصل تصریح هدف به طور ضمنی اشاره می‌کند که قبل از جمع آوری داده‌ها و نه بعد از آن باید شناسایی اهداف داده‌ها انجام شده باشد و در عین حال هرگونه تغییر اهداف در آینده نیز باید مشخص شود. به عبارت دیگر، پیش از جمع آوری هر نوع داده‌ای باید هدف از آن مشخص باشد.

اصل محدودیت استفاده

استفاده از داده‌های جمع آوری شده نیز باید محدودیت‌هایی داشته باشد. اگر بناست داده‌های شخصی در اختیار کسی قرار داده شود و یا در هدفی جز هدف اولیه مورد استفاده قرار گیرد اولاً باید رضایت حامل اطلاعات جلب شود و ثانیاً قانون باید اجازه چنین استفاده‌هایی را داده باشد.

اصل حفاظت‌های امنیتی

با این حال محدودیت‌های کاربرد و افشای داده‌ها را باید با حفاظت‌های امنیتی تقویت کرد. چنین حفاظت‌هایی شامل ملاک‌های عینی (درهای قفل شده و کارت‌های شناسایی و از این قبیل)، ملاک‌های تشکیلاتی (از قبیل مراتب اقتدار در دسترسی به داده‌ها) و بخصوص در سیستم‌های رایانه‌ای، ملاک‌های اطلاعاتی (از قبیل رمزدار کردن، مراقبت درباره مخاطره‌های اقدامات نامعمول و واکنش‌ها) و ...

اصل صداقت

برای جلب اطمینان خاطر، سیستم باید کاملاً شفاف و مبتنی بر صداقت باشد. یعنی باید مشخص باشد که هر داده‌ای چرا جمع می‌شود، چه کسی آن را جمع می‌کند، چه استفاده‌هایی از آن خواهد شد.

اصل مشارکت افراد

هر فردی که اطلاعاتش در سیستم ثبت می‌شود و به اشتراک گذاشته می‌شود باید در جمع‌آوری اطلاعات و نظارت بر پردازش و استفاده از داده‌ها مشارکت فعال داشته باشد؛ زیرا تنها در این صورت است که می‌تواند جلوی سوء استفاده از اطلاعات شخصی، درج داده‌های غلط و تبعات بعدی آن (نظیر دریافت اعتبار با هزینه بیشتر) را بگیرد.

اصل پاسخگویی

مراقب داده‌ها نمی‌تواند از خود رفع مسئولیت کند و باید بتواند با ارائه مدارک مثبت از عملکرد خود دفاع کند، و نشان دهد تمام رفتارهایش در دریافت اطلاعات، پردازش اطلاعات، و انتقال اطلاعات طبق قانون بوده است.

عنوان قانون	سال	کشور
or Protection of Personal Data	۲۰۰۰	اتریش
of 8 December 1992 on Privacy Protection in Relation to the Processing of Personal Data	۱۹۹۲	بلژیک
onal Data Protection Act	۲۰۰۲	بلغارستان
essing for Personal Data (Protection of the Person) Law of 2001	۲۰۰۱	قبرس
on the Protection of Personal Data	۲۰۰۰	جمهوری چک
on Processing of Personal Data	۲۰۰۰	دانمارک
onal Data Protection Act	۲۰۰۰	استونی
onal Data Act	۱۹۹۹	فنلاند
8-17 du 6.1.1978	۱۹۷۸	فرانسه
ral Dato Protection Act	۱۹۹۷	آلمان
on Protection of Individuals with Regards to the Processing of Personal Information	۱۹۹۷	یونان
ction of Personal Data and Disclosure of Data of public Interest	۱۹۹۲	مجارستان
Protection Act	۱۹۹۸	ایرلند
ction of Individuals and Other Subjects with Regard to the Processing of Personal Data	۱۹۹۶	ایتالیا
on Personal Data Protection	۲۰۰۰	لتونی
on Legal Protection of Personal Data	۱۹۹۶	لیتوانی
ction des Personnes a legard du traitement des donnees a caracters personnel	۲۰۰۲	لوکزامبورگ
Protection Act	۲۰۰۱	مالت
onal Data Protection Act	۲۰۰۰	هلند
on Protection of Personal Data	۱۹۹۷	لهستان
on the Protection of Personal Data	۱۹۹۸	پرتقال
on Personal Data Protection	۲۰۰۲	اسلواکی
onal Data Protection Act	۱۹۹۹	اسلونی
nic Law 15/1999 of 13 December on the Protection of Personal Act	۱۹۹۹	اسپانیا
onal Data Act	۱۹۷۳	سوئد
onal Data Protection Act	۱۹۹۹	اسلونی

قوانین حریم خصوصی در آمریکا ریشه در دوران استعماری و در «احکام مساعدت» دارد. این احکام به مقامات سلطنتی بریتانیا اختیارات گسترده ای می داد تا با تفتیش خانه های شهروندان، افرادی را که قوانین گمرکی انگلستان را نقض کرده بودند، پیدا کنند. آن احکام یکی از عواملی بود که موجب بدبینی آمریکایی ها نسبت به قوانین انگلیسی ها در مستعمرات ایشان شد. عامل دیگری که در شکل گیری حریم خصوصی در ایالات متحده نقش داشت ماده قانونی «حق حریم خصوصی» بود که در سال ۱۸۹۰ تصویب شد. در ماده قانونی مذکور اظهار شده بود که برای همه افراد «حق به حال خود وا گذاشته شدن» محفوظ است. چنین رویکردی در قرن بیستم در مقررات حریم خصوصی تجلی پیدا کرده است.

قوانین آمریکایی که در چارچوب فوق تنظیم شده است تفاوت های مهم زیر را با رویه اروپایی دارد:

- هیچگونه قانون جامعی (که هر دو بخش خصوصی و عمومی را پوشش دهد) در زمینه حفاظت از داده ها وجود ندارد؛
- قوانین بخش خصوصی فقط برای صنایع خاصی وضع شده اند؛
- حریم خصوصی در سطح فدرال و ایالتی مورد نظارت قرار می گیرد؛
- نظارت بر حفاظت از داده ها، به جای آنکه کلی باشد، بخش به بخش و گسسته است؛
- داده های خصوصی در درجه اول جزو دارایی های مراقب داده ها محسوب می شوند؛
- تأکید اصلی بر خودنظارتی است.

مهم ترین تفاوت های قانونگذاری اروپایی با رویه آمریکایی از این قرار است:

- وجود قوانین جامع برای حفاظت از داده ها؛
- قانونگذاری برای شرکت های خصوصی دربرگیرنده کلیه شرکت های خصوصی است؛
- در برخی کشورها قانونگذاری چند لایه وجود دارد؛
- اختیارات حفاظت از داده ها کلی و فراگیر است؛
- برای جمع آوری داده ها رضایت حامل داده ها جلب می شود (او مالک داده های خود است)؛ و
- کمتر بر روش خودنظارتی تأکید می شود.

در کشورهای مختلف با توجه به فرهنگ‌ها و ساختار اقتصادی متفاوت، رویکردهای مختلفی در وضع قوانین خاص بر عملکرد شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری اتخاذ شده است.

این رویکردها را می‌توان در سه دسته رویکرد نظارتی ضعیف، قوی و متعادل دسته‌بندی کرد.

الف- رویکرد نظارتی ضعیف بر صنعت تشریک اطلاعات اعتباری

رویکرد نظارت ضعیف در حوزه تشریک اطلاعات اعتباری، با عدم وجود نهاد نظارتی در این صنعت شناخته می‌شود. در این رویکرد نه تنها هیچ تدبیری برای نظارت بر عملکرد شرکت‌های فعال در این صنعت اندیشیده نشده است، بلکه هیچ قانونی مبنی بر الزام شرکت‌ها به تنظیم قوانین عملکرد خودشان که از آن به خود تنظیمی یاد می‌شود، هم وجود ندارد.

در صورتی که این رویکرد در زمینه عملکرد شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری اتخاذ شود، نظام حاکم بر بازار و قوانین عام حاکم بر آن چهارچوب عملکرد این شرکت‌ها را تعیین خواهد کرد. در این شرایط که هیچ‌گونه مانع، دستور راهنما و قانونی پیش روی عملکرد رقابتی این شرکت‌ها وجود ندارد، بازار به‌طور بالقوه می‌تواند مکانیزمی را برای مدیریت تعارض منافع و پیشرفت شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری تعیین نماید.

اگرچه تشریک اطلاعات اعتباری، صنعتی خاص است که نظام بازار می‌تواند بسیاری از مشکلات آن را حل کرده و خط مشی عملکرد آن را تعیین نماید، اما عدم توجه به مشکلاتی که در ورود به بازار، شهرت شرکت‌ها و ... در این صنعت وجود دارد، می‌تواند باعث به وجود آمدن موانعی در راه ورود شرکت‌های جدید به این صنعت، مشهور شدن این شرکت‌ها و انحصارگرایی در این صنعت شود.

ب- رویکرد نظارتی قوی بر صنعت تشریک اطلاعات اعتباری

رویکرد نظارت قوی بر عملکرد صنعت تشریک اطلاعات اعتباری، مبتنی بر تعیین نهاد نظارتی رسمی برای نظارت بر عملکرد شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری است. این نهاد نظارتی می‌تواند در صورت عمل نکردن شرکت‌ها به سیاست‌های پیش‌بینی شده در قانون، عدم ارائه اسناد مورد درخواست نهادهای نظارتی و ندادن اجازه به نهاد نظارتی برای انجام بازرسی‌های لازم، اقدامات قانونی لازم را به عمل آورد.

این رویکرد که بررسی دقیق و موشکافانه عملکرد شرکت‌ها را ایجاب می‌کند، باعث افزایش هزینه‌های ثابت، انحراف از توجه به مسائل اساسی و انحراف مسیر از اصل کمبود منابع و لزوم کاهش هزینه‌ها خواهد شد. افزایش این هزینه‌ها باعث افزایش ریسک ورود شرکت‌های جدید به صنعت تشریک اطلاعات اعتباری خواهد شد.

در صورت وجود این رویکرد این احساس نزد شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری به وجود خواهد آمد که نهاد نظارتی تمام فعالیتهای این شرکتها را تحت کنترل دارد و لذا اقدامی برای تنظیم خودکار امور که امری هزینه‌بر است نیز نمی‌کند. این امر می‌تواند باعث کاهش کیفیت عملکرد شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری شود.

ج- رویکرد نظارتی متعادل بر عملکرد شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری

رویکرد نظارتی متعادل بر عملکرد شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری به حالتی اطلاق می‌شود که این شرکتها با یک قانون لازم الاجرا مواجه هستند، که البته به موجب آن نهاد نظارتی خاصی برای نظارت دقیق بر عملکرد این شرکتها وجود ندارد و نظارت پیش‌بینی شده در قانون تنها توسط خود شرکتها و به صورت خود تنظیمی انجام می‌شود. این رویکرد قابل انعطاف، دارای قابلیت اجرای آسان، و با تشویق به شفافیت باعث جامعیت عملکرد این شرکتها می‌شود.

به منظور تشویق شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری در زمینه شفاف‌سازی عملکردشان، مکانیزمی که به وسیله آن استفاده کنندگان و خریداران محصولات شرکتهای رتبه‌بندی بتوانند درجه واقع‌گرا بودن شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری را تعیین نمایند، می‌تواند موفقیت‌آمیز باشد. چنانچه فعالان بازار در مقیاسی از ۱ تا ۱۰ و بر این اساس که تا چه اندازه هر شرکت بر اساس اصول تعریف شده حرکت کرده است، درجه‌بندی شوند و مجموع این نمره‌ها محاسبه و جهت ملاحظه عموم منتشر شود.

مقررات گذاری تشریک اطلاعات اعتباری در ایالات متحده آمریکا

نخستین کشوری که اقدام به وضع قوانینی در مورد گزارش‌دهی اعتباری کرد، کشور ایالات متحده بود. گزارش‌دهی اعتباری در این کشور در نیمه دوم قرن ۱۹ میلادی آغاز شد و بعد از آن توسعه یافت.

قانون گزارش‌دهی اعتباری عادلانه مصوب ۱۹۷۰

قانون گزارش‌دهی اعتباری اولین قانون در ایالات متحده است که به طور خاص به موضوع افشای اطلاعات می‌پردازد از مهم‌ترین قواعدی که در این قانون وجود داشت می‌توان به اجازه افشای بایگانی‌های اطلاعات اعتباری توسط این قانون، ذکر شیوه‌نامه اصلاح خطاهای اطلاعات ثبت شده و دستورالعمل‌های ابتدایی برای ثبت‌کنندگان اطلاعات، اشاره کرد.

بر اساس قانون گزارش‌دهی اعتباری عادلانه مصوب ۱۹۷۰ در چهار مورد اصلی می‌توان اقدام به افشای اطلاعات مالی اشخاص نمود:

قراردادهای وام

قراردادهای بیمه

هرگونه معامله تجاری که توسط تقاضاکننده اعتبار انجام شود.

سایر مواردی که استفاده کننده از گزارش نیاز تجاری قانونی داشته باشد.

قانون اصلاح گزارش‌دهی اعتباری مصرفکننده در سال ۱۹۹۶

اولین قانون مهم برای اصلاح قانون گزارش‌دهی اعتباری منصفانه، در سال ۱۹۹۶ تصویب شد. آن قانون از سال ۱۹۹۷ به اجرا در آمد. در ابتدا کمیسیون تجارت فدرال ایالات متحده تنها دستگاه مسئول قانونگذاری در حوزه گزارش‌دهی اعتباری بود. اما قانون جدید، سرپرستی این حوزه را به هیأت نظارت بر پول رایج و هیأت بانک مرکزی سپرد که هر دوی آنها در زمره دستگاه‌های ناظر بر صنعت خدمات مالی محسوب می‌شدند. پس از اصلاح قانون، اداره اعتباری موظف شد به شکایتهای مربوط به داده‌های بی‌دقت رسیدگی کرده، مصرف کننده را از نتایج رسیدگی آگاه نموده و به او یک گزارش اعتباری رایگان ارائه دهد.

قانون سال ۲۰۰۳ در مورد مبادلات اعتباری منصفانه و دقیق

نسخه ای از قانون گزارش دهی اعتباری منصفانه که در سال ۱۹۹۷ به اجرا گذاشته شد، نوعی قانونگذاری موقتی و معطوف به تمهیدات پایان کار بود. صرف نظر از این تمهیدات، چند مشکل دیگر نیز در دهه ۱۹۹۰ بروز کرد: در ایالات متحده سرقت هویت، سریع ترین رشد را در میان جرایم پیدا کرد و گمان می شد قانون مبادلات اعتباری منصفانه و دقیق در سال ۲۰۰۳ (FACTA) بتواند به مثابه ابزاری عمل کند که مصرف کنندگان با آن به پیشگیری و مقابله با این جرم بپردازند

طبق این قانون تهیه کننده داده ها موظف است روش موجهی برای حصول اطمینان از دقت داده ها در پیش بگیرد
قانون جدید حق جدیدی برای مصرف کنندگان در نظر گرفته است تا مستقیماً از خود تهیه کننده گزارش ها تقاضای بررسی مجدد داده ها را مطرح کنند

تهیه کنندگان باید دستگاهی تعبیه کنند که مصرف کنندگان بتوانند ایشان را از اعتراضات خود آگاه کنند. سپس آنان مکلفند اطلاعات مورد اعتراض را ظرف مدت ۳۰ روز مورد بررسی قرار دهند. تهیه کننده گزارش ها وظیفه دارد نتایج را به مصرف کننده اطلاع دهد و در صورت عدم دقت داده ها، باید بی درنگ مؤسسات گزارش دهی اعتباری را مطلع سازد.

مقررات گذاری اتحادیه اروپا در حوزه تشریک اطلاعات اعتباری

در مورد تنظیم فعالیت بنگاه‌های تشریک اطلاعات اعتباری، اتحادیه اروپا رویکرد نظارتی با سطح متعادل را اتخاذ نموده است. اتحادیه اروپا در دسامبر سال ۲۰۰۵ سیاستی با سطح نظارت متعادل را با دو نوع ابزار اجرا به تصویب رساند.

اولین ابزار قانونی، الزام خود تنظیمی برای شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری بود و دومین ابزار قانونی، قانون گذاری غیر مستقیم بود که هدف از تهیه آن مستقیماً تنظیم فعالیت شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری نبود ولی به طور غیر مستقیم فعالیت این شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌داد.

بر اساس الزام به خود تنظیمی، شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری موظف شدند آیین‌نامه‌های داخلی عملکرد شرکت‌های خود را بر اساس اصول اساسی (IOSCO) سازمان بین‌المللی کمیسیون اوراق بهادار) تنظیم نمایند. اصول مذکور در راستای تحقق اهداف اصلی قانونگذاری برای گزارش دهی اعتباری تدوین شده است. اهداف مورد نظر عبارت است از:

- ایجاد اطمینان برای استفاده‌کننده خدمات اطلاعات اعتبارسنجی از نظر صحت و دقت اطلاعات ارائه شده،

- حمایت از افراد مرتبط با شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری در مقابل سوءاستفاده‌های احتمالی شرکت‌ها و

- الزام شرکت‌ها به تقویت زیرساخت‌های مورد نیاز برای فعالیت در صنعت تشریک اطلاعات اعتباری و جلوگیری از تضعیف این زیرساخت‌ها.

اما قوانین دیگری که به طور غیر مستقیم عملکرد شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری را متأثر می‌کرد، قانون مربوط به حقوق رقابت و سه قانون دیگر بود که در سال ۱۹۹۹ و در راستای برنامه قانون گذاری امور مالی، به تصویب رسید.

هم اکنون در اتحادیه اروپا مقررات مربوط به عملکرد شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری متکی به قوانینی است که قانون خاص راجع به عملکرد شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری به شمار نمی‌آیند و در فاصله بین سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ تصویب شده‌اند.

لازم به ذکر است علی‌رغم تدابیری که در اتحادیه اروپا برای تنظیم فعالیت شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری به وسیله قوانین عام غیر مستقیم در نظر گرفته شده است، تمایل به وضع قوانینی که به طور خاص عملکرد این شرکت‌ها را کنترل و تنظیم نماید، در حال افزایش است.

- در اروپا قانون خاصی در مورد تنظیم قواعد تأسیس و پایان کار شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری و همچنین تعیین موارد اساسی در زمینه عملکرد این شرکتهای وجود ندارد. و همان طور که گفته شد در اروپا قوانین عام شرکتهای و قانون رقابت بر عملکرد شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری حاکمیت دارد.
- در ایالات متحده قانون رتبه‌بندی اعتباری، عملیات شرکتهای رتبه‌بندی اعتباری را تنظیم می‌کند.

در ایران نیز در حوزه تنظیم فعالیتهای گزارش دهی اعتباری و مؤسسات تشریک اطلاعات اعتباری با دو نوع از قوانین مواجه هستیم. نوع اول این قوانین، قوانین عمومی است که به شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری اختصاص ندارد، اما با توجه به موضوع آنها شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری نیز ملزم به رعایت آنها هستند. نوع دوم قوانین، قوانین حاکم بر عملکرد شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری هستند و مستقیماً و تنها برای تنظیم فعالیت گزارش دهی اعتباری و تشریک اطلاعات اعتباری وضع شده‌اند

بر خلاف قوانین اساسی کشورهای که از حریم خصوصی به صورت مشخص و در قالب اصل یا اصول خاصی حمایت کرده‌اند، در قانون اساسی ایران متن خاصی که از حریم خصوصی تحت این عنوان حمایت کرده باشد وجود ندارد

داشتن حریم خصوصی به عنوان یک حق اساسی مورد حمایت واقع نشده است؛

حریم خلوت و تنهایی نه به صورت صریح و نه به صورت ضمنی مورد حمایت قرار نگرفته است؛

از میان اماکنی که داشتن حریم خصوصی در آن‌ها مورد پذیرش حقوق بین‌الملل و حقوق تطبیقی است، در اصل ۲۲ تنها به «مال» و «مسکن» اشاره شده است؛

حریم خصوصی «داده‌های شخصی» در هیچ یک از اصول قانون اساسی به صراحت مورد توجه واقع نشده است و تنها از تجسس در آن منع شده است. تفسیر موسع «مال» مذکور در اصل ۲۲ و قرار دادن عنوان «داده‌های شخصی» ذیل آن، بسیار دور از ذهن به نظر می‌رسد؛

در اصل ۲۵ قانون اساسی از انجام هرگونه تجسس منع شده است. با عنایت به مفهوم تجسس و احراز آن می‌توان بسیاری از موارد نقض حریم خصوصی، از جمله دسترسی به اطلاعات مالی اشخاص را که بدون اجازه صاحبان اطلاعات صورت می‌گیرد از مصادیق تجسس دانسته و با استناد به این اصل حکم به ممنوعیت آن داد؛

در اصول ۱۴ و ۲۰ قانون اساسی به رعایت «حقوق انسانی» همه افراد تأکید شده است. حق داشتن حریم خصوصی با کرامت و تمامیت انسان‌ها ارتباط تنگاتنگی دارد و در زمره مهم‌ترین حقوق انسانی است که در اسناد بین‌المللی از آن یاد شده است؛

در آن اصولی از قانون اساسی که حمایت از حریم خصوصی مشاهده می‌شود این حمایت تابع استثنائاتی شده است که در میان این استثنائات «حکم قانون» بیش از سایر موارد مورد توجه واقع شده است، اما هیچ‌گونه اشاره‌ای به اوصاف قانونی که می‌تواند استثنائی را تحمیل کند صورت نگرفته است.

در سال ۱۳۸۳ لایحه‌ای تحت عنوان لایحه حریم خصوصی با هدف حمایت از حریم خصوصی افراد، اطلاعات شخصی و ارتباطات و شفاف سازی اختیارات و مسئولیت‌های ارکان و اجزاء مختلف حکومت در زمینه رعایت حریم خصوصی افراد در کمیسیون لوایح دولت تصویب شد. این لایحه که در هفت فصل و ۸۳ ماده در هیئت دولت به تصویب رسیده بود، پس از آنکه در کمیسیون فرهنگی مجلس به تصویب رسید در فروردین ماه سال ۱۳۸۵ به دلایل نامعلومی توسط دولت باز پس گرفته شد.

در بند ۴ ماده ۲ این لایحه، حمایت از اطلاعات شخصی افراد مورد توجه قرار گرفته بود:

«اطلاعات وابسته به شخصیت افراد نظیر وضعیت زندگی خانوادگی، عادت‌های فردی، ناراحتی‌های جسمی و شماره کارت‌های اعتباری. اطلاعات مربوط به نام و نام خانوادگی، نشانی‌های محل سکونت و محل کار و شماره‌های تلفن از شمول تعریف اطلاعات شخصی خارج می‌باشد.»

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸

موضوعات مطرح شده در این قانون را می‌توان به سه دسته کلی تقسیم کرد: اطلاعاتی که حق دسترسی به آنها وجود دارد،

اشخاصی که می‌توانند ارائه این اطلاعات را درخواست نمایند و

نهادهایی که ملزم به ارائه این اطلاعات هستند.

آیین نامه نظام تشریک اطلاعات اعتباری در سال ۱۳۸۶ و در راستای تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و افزایش منابع مالی و کارآیی بانک‌ها به تصویب هیئت وزیران رسید

بر اساس این آیین‌نامه چهار نهاد در فرآیند تشریک اطلاعات اعتباری دخیل هستند که عبارتند از:

- تأمین‌کنندگان اطلاعات،
- استفاده‌کنندگان از اطلاعات،
- شرکت تشریک اطلاعات اعتباری و
- مقام ناظر که بر فعالیت شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری نظارت می‌کند.

تأمین‌کنندگان اطلاعات

بر اساس این آیین‌نامه تأمین‌کنندگان اطلاعات مؤسساتی هستند که به دلیل در اختیار داشتن داده‌های اشخاص می‌توانند اطلاعات مورد نیاز شرکت را تأمین کنند. برخی از مصادیق این مؤسسات که در آیین‌نامه از آن‌ها نام برده شده است عبارتند از: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مؤسسات اعتباری، مؤسسات مجاز فعال در بازار غیر متشکل پولی، سازمان امور مالیاتی کشور، مراجع صالح قضایی، اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان ثبت احوال کشور، شرکت‌های تأمین سرمایه، مؤسسات رتبه‌بندی، سازمان بورس اوراق بهادار کشور و شرکت‌های بیمه.

استفاده‌کنندگان از اطلاعات

بر اساس این آیین‌نامه استفاده‌کنندگان از اطلاعات اعتباری، کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله مؤسسات اعتباری، شرکت‌های بیمه و سایر نهادهای تحت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بیمه مرکزی ایران، دستگاه‌های اجرایی، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و غیر دولتی که به موجب قرارداد و یا پرداخت کارمزد به شرکت، مجاز به دریافت خدمات آن هستند تعریف شده است.

شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری

بر اساس ماده ۲ این آیین‌نامه، شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری عبارتند از شرکتهایی که با مشارکت مؤسسات اعتباری و شرکتهای بیمه تأسیس می‌شود و نسبت به گردآوری، نگهداری و پردازش اطلاعات اعتباری اشخاص (اعم از حقیقی یا حقوقی) اقدام نموده و در قبال دریافت هزینه‌ای معین، اطلاعات مذکور را برای بهره‌برداری در اختیار استفاده‌کنندگان مجاز و یا اشخاص قرار می‌دهد.

مقام ناظر

بر اساس بند چ ماده ۱ این آیین‌نامه، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به عنوان مقام ناظر تعیین شده است. از جمله وظایفی به موجب این آیین‌نامه بر عهده مقام ناظر نهاده شده است، می‌توان به مواردی چون تأیید صلاحیت مدیران، مدیر عامل و اشخاصی که به اطلاعات شرکت دسترسی دارند (ماده ۴)، ارائه گزارش عملکرد تأمین‌کنندگان اطلاعات که بر خلاف مصوبات شورای تشکیل شده در بانک مرکزی، از انعقاد قرارداد با شرکت یا عملیاتی نمودن آن خودداری می‌کنند (تبصره ۱ ماده ۷)، تنفیذ قراردادهای منعقد شده بین شرکت و استفاده‌کنندگان از خدمات (تبصره ۲ ماده ۷)، مقام داوری در اختلافات قراردادی (تبصره ۳ ماده ۷) و تهیه دستورالعمل رسیدگی به شکایات و کشف تخلفات و چگونگی برخورد با آن (ماده ۱۳) اشاره کرد.

تشریک اطلاعات اعتباری با هدف پوشش شکست بازار در حوزه اطلاعات اعتباری افراد که از آن با عنوان عدم تقارن اطلاعات یاد می‌شود، انجام می‌پذیرد

برخی از کشورها، در حمایت از حریم خصوصی افراد که شامل حمایت از اطلاعات شخصی افراد است، قواعد خاصی وضع کرده‌اند، برای مثال می‌توان به کشورهای عضو اتحادیه اروپا و اصول راهنمای سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه اشاره کرد؛ برخی دیگر در قانون اساسی کشور خود به این امر پرداخته‌اند که ایالات متحده را می‌توان از آن جمله دانست.

در مورد عملکرد شرکت‌های سنجش اعتبار یا تشریک اطلاعات اعتباری نیز کشورهای مختلف رویکردهای متفاوتی را اتخاذ کرده‌اند که در سه دسته رویکرد نظارتی قوی، ضعیف و متعادل قرار می‌گیرند.

مطالعه نظام حقوقی ایران نشان می‌دهد که در حمایت از حریم خصوصی افراد علی‌رغم وجود موادی غیر صریح در قوانین مادر، با نقص قانونی مواجه هستیم که تصویب لایحه حمایت از حریم خصوصی می‌توانست تا حدودی این خلأ را بر طرف کند.

از سوی دیگر در حوزه عملکردی شرکت‌های تشریک اطلاعات اعتباری نیز با وجود تصویب آیین‌نامه سنجش اعتبار توسط هیأت وزیران، نیازمند وضع قانونی جامع با ضمانت اجرای قوی هستیم. به بخشی از خلأهای قانونی در جدول پیوست آمده، اشاره شده است.

ستر قانونی فعلی	نیاز به قانونگذاری
ماده (۵) آئین نامه نظام تشریک اطلاعات اعتباری: نوع اطلاعات را شورایی کتب از وزاری امور اقتصادی و دارایی، اطلاعات، دادگستری، رئیس کل بانک مرکزی چ.ا.ا و معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور یا ایندگان آن تعیین می شود.	لازم است قانونگذار به طور مشخص حدود ثغور فعالیت های مؤسسات عمومی ثبت اعتبار و ادارات اعتبار خصوصی را تعیین کند. در این خصوص باید توجه داشت که مؤسسات عمومی ثبت اعتبار در خدمت برآورده کردن اهداف بخش عمومی هستند، در حالی که ادارات اعتباری عمدتاً در خدمت منافع خصوصی قرار می گیرند. این موضوع را می توان یکی از مهم ترین تفاوت های بین این دو نهاد دانست: ادارات اعتباری در واقع به حداکثر سازی سود می پردازند اما مؤسسات عمومی ثبت اعتبار به ارایه یک کالای عمومی مثل ثبات نظام بانکداری مبادرت می کنند.
لازم است در قانونی که برای تنظیم شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری تهیه می شود به طور مشخص نوع اطلاعات تصریح گردد و به تشخیص مجموعه ای از افراد یا شوراها موکول نگردد.	لازم است با توجه به ملاحظاتی که در بخش ۲.۱.۳. تشریح شده تکلیف دوره زمانی حفظ اطلاعات ناخوشایند و میزان و نحوه بخشش تفصیلات روشن شود.
در صورتی که تأمین کنندگان اطلاعات و ادارات اعتباری ائتلاف کنند یا نوعی ادغام عمودی رخ دهد امکان وقوع انحصار، هم در شبکه بانکی و هم در نظام گزارش دهی اعتباری وجود دارد. لذا باید پیش بینی های لازم در این خصوص به عمل آید. البته این موضوع در وضع فعلی که همکاری های بین بانکی ضعیف است و اشتراک گذاری اطلاعات به کندی پیش می رود، ضرب الأجل ندارد ولی در بستر سازی کلی این فعالیت ضروری است مورد توجه قرار گیرد.	این موضوع فی نفسه مربوط به شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری نمی شود. ریشه مشکل آنجاست که معمولاً گروه های شرکتی دارای ساختار هرمی پیچیده ای هستند که روابط مالی آنها و بده بستان های ایشان به طور دقیق روشن نیست و لذا نظام تشریک اطلاعات نمی تواند بدهی کل شبکه را شناسایی کند. این مشکل مبتلا به ایران است و باید قانونی جهت تصریح نظام مالی گروه های شرکتی با ساختار هرمی وضع شود.
شرکتها معمولاً از طریق شرکتهای اقماری یا به طور مستقیم از خارج اعتبار دریافت می کنند ولی به عنوان بدهی آنها در داخل ثبت نمی شود. لذا مؤسسات برای ارزیابی صحیح نیاز به جابه جایی بین المللی داده ها بر مبنای استانداردهایی مشخص دارند. لذا قوانین باید قواعد و استانداردهای ثبت و جابه جایی اطلاعات اعتباری	

سטר قانونی فعلی	نیاز به قانونگذاری
مص مقررات: ماده (۵) آئین نامه نظام تشریک اطلاعات اعتباری اشعار می‌دارد بهرست اطلاعاتی که شرکت مجاز است از تأمین کنندگان و اشخاص دریافت کند، نوع اطلاعاتی که در اختیار استفاده کنندگان قرار می‌گیرد و نحوه رتبه بندی اشخاص» به وسیله شورا تصویب و توسط مقام ناظر به شرکت ابلاغ می‌شود. اما در مورد استانداردهای جمع آوری و ثبت داده‌ها بحثی به میان نیامده است.	بازارهای خارجی و یا از طریق هم پیمان شدن با شرکای خارجی سعی می‌کنند مشکل اعتباردهی فرامرزی را تخفیف دهند. با این حال، همین کار هم مستلزم رعایت استانداردهایی مشخص است. لازم است از ابتدا استانداردهای جمع‌آوری و ثبت اطلاعات به نحوی تعریف و طراحی شود که اولاً امکان تشریک اطلاعات بین اعتباردهندگان داخلی به سادگی امکان پذیر باشد و ثانیاً امکان تشریک اطلاعات فرامرزی نیز وجود داشته باشد. البته در ایران معمولاً توجهات امنیتی مانع از چنین تشریک اطلاعاتی می‌گردد اما باید زمینه این کار را مهیا نمود.
مص مقررات: در آئین نامه نظام تشریک اطلاعات اعتباری مواد و تبصره‌هایی بطور غیر مستقیم به این موضوع پرداخته‌اند که کفایت از مقصود نمی‌کند. در تبصره ۱ ماده ۷ به اخذ مجوز کتبی از اشخاص برای جمع‌آوری اطلاعات و در تبصره ۲ آن به محرمانه بودن اطلاعات شرکت اشاره شده است. در ماده ۱۳ نحوه رسیدگی به شکایات و کشف تخلفات و چگونگی برخورد با آن موکول به تدوین آیین نامه توسط مقام ناظر شده است. در ماده ۱۴ نیز به ترتیب تأمین کنندگان اطلاعات و شرکت در مقابل ارایه اطلاعات نادرست مسئول شناخته شده‌اند.	فرا تر از نحوه تنظیم عملیات شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری و دوایر ثبت اعتبار، حمایت از حریم خصوصی افراد و داده‌های ایشان نیازمند وجود قانونی جامع است. برای مثال یک قاعده حفاظت از حریم خصوصی هست که مستقیماً موجب بهبود دقت داده‌های ذخیره شده در نظام‌های اطلاعات اعتباری می‌شود: برخوردار کردن اشخاص از حق بازرسی و تصحیح اطلاعات غلطی که از آنها در نظام‌های اعتباری وجود دارد. چنین بازخوردی نه تنها کیفیت اطلاعات را بهتر می‌کند بلکه نورش ناخوشایندی را هم که ادارات اعتباری اغلب به دلیل آن مورد سرزنش قرار می‌گیرند، برطرف می‌سازد. به طور خلاصه مهمترین الزام قانونی راه اندازی نظام تشریک اطلاعات اعتباری و تشریک اطلاعات اعتباری حمایت حقوقی از حریم خصوصی افراد است.
ملاً قانونی	بخش زیادی از اعتبارات از طریق مؤسسه‌های غیر رسمی اعطا می‌شود و اطلاعات آنها یا ثبت نمی‌شود یا به صورت محدود ثبت می‌گردد. یک گام مهم در توسعه تشریک اطلاعات مشارکت همه اعتباردهندگان در تشریک اطلاعات است.
مص در اجراء: طبق بندهای ب و پ ماده ۱ آئین نامه استفاده کنندگان و تأمین کنندگان اطلاعات مشخص شده‌اند. طبق ماده ۶ تأمین کنندگان موظف شده‌اند اطلاعات مورد نیاز را در اختیار شرکت قرار دهند و مقام ناظر مکلف است تخلفات را به هیئت وزیران گزارش نماید. و طبق ماده ۱۲ مؤسسات اعتباری موظف شده‌اند برای اعطای تسهیلات بیش از یک میلیون ریال نتیجه تشریک	هم اکنون اطلاعات بسیار زیادی در جاهای مختلف ثبت و نگهداری می‌شود اما نه از طریق همکاری‌های خصوصی و نه از طریق اجبار قانونی زمینه تلفیق بانک‌های اطلاعاتی که مثلاً اطلاعات چک‌های برگشتی را با شماره ملی افراد، وام‌های دریافتی، سوابق مالیاتی، وضع مالکیتی و نظایر آن تلفیق و یکپارچه نماید. به همین دلیل جمع‌آوری اطلاعات برای شرکتهای تشریک اطلاعات اعتباری بسیار دشوار است. علاوه بر این تأمین کنندگان از تأمین اطلاعات امتناع ورزیده‌اند و استفاده کنندگان هم مطابق مر قانون برای انبوهی از تسهیلات